

MAPA ATRAKCJI TURYSTYCZNYCH "KRZEMIENNEGO KRĘGU"

LEGENDA

- 1 Rezerwat „Borowiec”, ostoja unikalnego żółwia błotnego.
- 2 Kościół św. Trójcy w Chotczy z lat 1911 – 1914.
- 3 Kościół św. Trójcy z pocz. XVII wieku w Lipsku.
- 4 Pomnik upamiętniający bohaterską śmierć (6 XI 1863) płk. Dionizego Czachowskiego w Jaworze Soleckim.
- 5 Kościół farny Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny w Solcu nad Wisłą z XIV w, przebudowany w XVI/ XVII w.
- 6 Rekonstrukcja słowiańskiej osady w Solcu nad Wisłą.
- 7 Kościół pw. Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Maryi Panny i św. Restytuta w Rieczniowie.
- 8 Kościół św. Mikołaja w Grabowcu z I poł. XVII w.
- 9 Kościół gotycki św. Zygmunta w Siennie z XV w.
- 10 Żydowski Jar z wychodniami tropów dinozaurów w Bałtowie.
- 11 Kraina Koni w Bałtowie.
- 12 Pałac książąt Druckich – Lubeckich z końca XIX w. w Bałtowie.
- 13 Szwajcaria Bałtowska, stok narciarski w Bałtowie.
- 14 Wapienne skałki wspinaczkowe w Bałtowie.
- 15 JuraPark w Bałtowie.
- 16 Neolityczne kopalnie krzemienia pasiastego w Krzemionkach.
- 17 Najstarsza w Polsce wolnostojąca kaplica z 1430 r.
- 18 Dawna fabryka tektury w Dołach Biskupich Witulinie.
- 19 Zapora i zbiornik Wióry na Świślinie.
- 20 Zabytkowy zespół walcowni i pozostałości unikalnego układu wodnego w Nietulisku.
- 21 Zabytkowy młyn wodny w Stokach.
- 22 Dwór rodzinny Mariana Ośniałowskiego w Chocimowie.
- 23 Kościół pw. Św. Mikołaja w Szewnie.
- 24 Zabytkowy wiatrak typu „holender” w Szwarszowicach.
- 25 Kościół Św. Zofii w Bodzechowie z XVII w.
- 26 Żywe Muzeum Porcelany AS w Ćmielowie.
- 27 Ruiny zamku Szydłowieckich w Ćmielowie.
- 28 Małoszyce – miejsce narodzin Witolda Gombrowicza.
- 29 Kościół św. Stanisława Biskupa Męczennika w Ruszkowie z XVIII w.
- 30 Kościół Wszystkich Świętych we Wszchświętych – miejsce chrztu Witolda Gombrowicza.

BAŁTÓW

Największe piętno na walorach turystycznych Gminy Bałtów odcisnęła pracowita rzeka Kamienna. To jej urokliwy przełom ostatecznie ukształtował rzeźbę terenu, stwarzając dogodne warunki do zorganizowania atrakcyjnego spływu tratwami, uprawiania narciarstwa i jeździectwa. To jej pracowite wody, zlobiąc jurajskie, skalne podłoże, odsłoniły tropy dinozaurów, które dały początek największej atrakcji regionu, Bałtowskiemu Parkowi Jurajskiemu. Obok realistycznie odtworzonych w skali jeden do jednego ale ... martwych od sześćdziesięciu milionów lat wizerunków prehistorycznych stworów na Wzgórzu Bałt powstała także ostoja żywej zwierzyny, czyli Bałtowski Zwierzyńiec, na obszarze którego w warunkach zbliżonych do naturalnych można podglądać ponad dwieście sztuk dzikiej zwierzyny od muflonów, lam, alpaków i kameruńskich owiec po szkodkie bydło oraz ...wielbłąda Alego. Wokół kusi wspaniała przyroda dwóch rezerwatów „Ulów” i „Modrzewie” oraz szereg pomników przyrody ożywionej i nieożywionej z najprawdziwszymi jaskiniami włącznie.

Trudno się dziwić, że walory Bałtowa docenili także nasi przodkowie, budując okazałą bryłę świątyni pod wezwaniem Matki Boskiej Bolesnej (XVIII w., przebudowa na pocz. XX w.) oraz klasycyzujący pałac (koniec XIX w.). Zabytki techniki reprezentuje unikalny zespół dawnych młynów, od stu lat wykorzystujących siłę Kamiennej. Świadkiem epizodu reformacyjnego pozostaje dawna kaplica ariańska (XVII w.) w Pętkowicach, będąca dziś katolicką świątynią pod wezwaniem Św. Teresy od Dzieciątka Jezus.

BODZECHÓW

Największym skarbem Gminy Bodzechów są unikalne w skali światowej neolityczne kopalnie krzemienia pasiastego w Krzemionkach. Poprowadzona pod ziemią, półkilometrowa trasa turystyczna pozwala na obcowanie ze światem techniki i towarzyszącej jej magii sprzed pięciu tysięcy lat. Także późniejsze dzieje bogato ilustrują zabytki: odnajdywane na terenie niemal całej gminy starożytne dymarki, wczesnośredniowieczne grodziska z Milkowa i Mychowa czy ruiny dworzyszczka (XVI/XVII w.) książąt Ostrogskich ze Świrny. Wyjątkowej wartości jest świątynia i jej otoczenie w Szewnie (XVIII w.). Także świat minionej techniki ma bogatą reprezentację w postaci ruin odlewni w Chmielowie, pozostałości po hucie i zakładach żelaznych w Bodzechowie a także unikalny na ziemiach polskich wiatrak typu holenderskiego w Szwarszowicach. Charakterystyczne i niepowtarzalne dla krajobrazu Gminy Bodzechów są „warpie”, pozostałości po wydobywanej tu masowo w XIX w. rudzie żelaza. Kto kocha przyrodę, nie może ominąć uroczej doliny rzeki Szewnianki z jej cienistymi wąwozami, skalnymi ostańcami i tropami dinozaurów w Gromadziach i Skarszynach. Na miłośników roślinności ciepłolubnej czekają Rezerwaty „Lisiny” oraz „Krzemionki”, gdzie rośnie unikalny obuwik.

W samym Bodzechowie, sezonowo funkcjonuje pierwsze na świecie Muzeum Witolda Gombrowicza, zlokalizowane w budynku dawnego biura Zakładów Żelaznych, których dyrektorem na początku XX wieku był Jan Gombrowicz ojciec pisarza.

CHOTCZA

Osobliwością jest Rezerwat „Borowiec”, gdzie rosnąca w obszarach szuwarowych trzcina, tatarak i roślinność wielkoturzykowa stanowi ostoję wymierającego żółwia błotnego, jednego z dwu drapieżnych bohaterów Szlaku „Żółwia i dinozaura”, który łączy obszar Krzemionnego Kręgu. Nieskazona, nadwiślańska przyroda kusi bogactwem gniazdującego ptactwa. W wiklinach, łęgach i szuwarach występuje ponad 320 gatunków, w tym około 40 to rzadkie ptactwo wodno błotne, m.in. derkacz, ostrzygojad, rybitwy białoczelne. Równie ciekawi przedstawiciele reprezentują gatunki zimujące w Dolinie Wisły chociażby czaple siwe, mewy śmieszki, łyski, gągoły, a nawet orły bieliki. Równie fascynujący jest świat archeologii, który stopniowo odsłania m.in. w Niemieryczowie, Zajączkowie, czy na Jarentowskim Polu znaleziska z minionych epok z wczesnośredniowiecznym grodziskiem w Gniazdkowie na czele. W Zajączkowie wciąż zachowuje sprawność datowany na rok 1916 młyn poruszany podwójnym kołem podsiębiernym. Warte obejrzenia są kościół parafialny pod wezwaniem Świętej Trójcy ze śladami krwawych walk z czasów ostatniej wojny na ceglanych ścianach, kaplica z XIX wieku, a także założony w XVII wieku cmentarz parafii rzymsko katolickiej w Chotczy Dolnej. Obszar gminy nasycony jest miejscami pamięci narodowej związanych głównie z okresem powstania listopadowego oraz działalnością licznych oddziałów partyzanckich oraz walkami o przyczółek pod Chotczą w czasach II wojny światowej. Dziś warunki naturalne gminy: bogata szata roślinna, ciekawe ukształtowanie terenu z urozmaiconą siecią wodną i ekologicznym rolnictwem stwarzają dogodne warunki do rozwoju turystyki.

ĆMIELÓW

Tradycyjną i współczesną atrakcją Gminy Ćmielów jest garncarstwo. Słynące od czasów renesansu zagłębie zyskało za sprawą hr. Jacka Małachowskiego fabrykę fajansu, którą unowocześnili i nastawili na produkcję białej porcelany ks. Drucko Lubecy. Dziś wyroby z Ćmielowa znane są daleko poza granicami Polski, a w Fabryce Porcelany A.S. można oglądać na żywo (stąd nazwa Żywe Muzeum) skomplikowany proces wyrobu niepowtarzalnych figurek z porcelany, które trafiają do najważniejszych osób współczesnego świata. Ćmielów to także zabytki, które nade wszystko pamiętają największego dobroczyńcę miasta Krzysztofa Szydłowieckiego, który w XVI w. wybudował okazałą rezydencję w rozlewiskach Doliny Kamiennej. Ślady kollatorskiej opieki Szydłowieckich noszą także mury tutejszej gotyckiej świątyni. Obok znajduje się dzwonnica z wmurowaną tablicą ku czci sławnego botanika Mariana Raciborskiego. Gmina Ćmielów może pochwalić się ponadto „Małym Ojcowem”, czyli malowniczym Podgroziem, miejscowością, gdzie wapienne skały komponują się z ruinami zbójnickiego zameczku. Nie mniej urokliwa jest Ruda Kościelna. Uśpiona wśród lasów miejscowość kusi drewnianym kościółkiem, szlacheckim dworem, który wraz z otaczającym parkiem trafił na karty „Pornografii” Witolda Gombrowicza oraz doskonale zachowanym budynkiem dawnej gorzelnii, w którym powstaje ośrodek uzdrowiskowy. Listę zabytków uzupełniają dawne dwory w Małachowie i Przeuszynie. Przecinająca obszar gminy, rzeka Kamienna stwarza idealne warunki do urządzania spływów kajakowych, gdyż dziko meandruje dnem malowniczej doliny. Amatorów wypoczynku nad wodą kusi także zbiornik wodny „Topiółki”.

KUNÓW

Naznaczony tradycjami dymarskimi z czasów rzymskich, a począwszy od średniowiecza także kamiennymi obszary gminy Kunów równo rozdziela atrakcje pomiędzy to, co stworzyła natura i człowiek. Malownicza Dolina Świśliny pełna jest cudów przyrody, do której zaliczają się pomniki przyrody nieożywionej w Dołach Biskupich, Dołach Opacich i Nietulisku Dużym. Ale stare kamiennolomu dolomitu czy piaskowca noszą również ślad ludzkiej działalności, liczące nierzadko tysiące lat. Ślady kamiennolomu mistrzów, które przed laty podziwiali polscy królowie i carowie Rosji spotkać można na kunowskim Rynku oraz tutejszej nekropolii. Wiele spośród ocalałych zabytków techniki, jak ruiny walcowni i pozostałości układu wodnego w Nietulisku, wciąż budzi podziw. Innym, jak dawna Fabryka Tektury w Dołach Biskupich - Witulinie, czy dwór w Chocimowie, towarzyszą znakomite postaci literatury Witolda Gombrowicza, czy Mariana Ośmiałowskiego. Rys talentu architekta pozostawił na kunowskiej dzwonnicy sam Wojciech Gerson, a stojąca po sąsiedzku świątynia pamięta niespokojne czasy potopu szwedzkiego. Sławny kardynał Zbigniew Oleśnicki, który uratował pod Grunwaldem życie króla Władysława Jagiełły, pozostawił po sobie na rozstaju dróg w lasach Puszczy Iłżeckiej najstarszą, wolnostojącą kaplicę w Polsce, wyznaczającą niegdyś granicę dóbr biskupów krakowskich. Kunów był wówczas siedzibą klucza, a przez miejscowość prowadził jeden z najstarszych w regionie traktów handlowych. Puszcza Iłżecka do dziś pozostaje jednym z największych kompleksów leśnych w regionie, którego kolejną atrakcją turystyczną mają szansę zostać malowniczo położone zaporą i zbiornik Wióry.

LIPSKO

Obszar gminy przecina malownicza dolina rzeki Krępanki, której atrakcją jest kilkaset naturalnych wywierzysk w Nowym Polu koło Lipska, zajmujących pow. ok. 450 m². Skład mineralny wody upodabnia jej walory do źródeł Nałęczowa. Krasowe wywierzyska są osobliwością, która towarzyszy Krępance na całej jej długości. Na terenie gminy występuje szereg pomników przyrody, z których największa ilość znajduje się na terenie podworskiego parku w Daniszowie. Warunki do rekreacji i grzybobrania zapewniają natomiast duże kompleksy leśne w rejonie Szymanowa, Maziarzy i Borowa. Wzdłuż Krępanki posadowiły się prastare miejscowości jak Wierzchowiska, czy Krępa Kościelna, skąd wywodzili się dawni właściciele okolicy Krępcy oraz ks. Jan Wiśniewski autor słynnych „Dekanałów”. Tutejszy kościół pod wezwaniem św. Piotra i Pawła pamięta czasy I wojny światowej a w nieodległej Lipie Miklaszowej, dziś Lipie Miklas w niegdyśszym budynku szkoły znajduje się Muzeum Wsi. Warte obejrzenia jest kaplica w Gruszczynie z XVII wieku oraz również XVII wieczny kościół pod wezwaniem św. Trójcy w Lipsku, który na pocz. XIX przebudowano według projektu sławnego Henryka Marconiego. U stóp wzgórza miejskiego w Lipsku rozciąga się odwiedzano przez wędkarzy zalew na Krępance. Dziś Lipsko jest siedzibą powiatu, który zamieszkuje 36 tys. osób, trudniących się przede wszystkim rolnictwem i sadownictwem o czym świadczy coroczne Święto Kwitnącej Wiśni.

SADOWIE

Naturalnym bogactwem gminy są wykształcone na lessach żyzne czarnoziemy, które od tysięcy lat przyciągały uwagę rolników, ale najslawniejsze postaci związane z terenem gminy Sadowie z rolnictwem nie mają nic wspólnego. Urodzony w Małoszycach Witold Gombrowicz był światowej sławy prozaikiem i dramaturgiem, a dwaj poeci: pochodzący z Obręcznej Wincenty Reklewski oraz urodzony w Zochcinie Stanisław Czernik byli odpowiednio prekursorami literatury romantycznej w I poł. XIX wieku i autentyzmu w latach 20 lecia międzywojennego. Nie można zapomnieć o pochodzącym z Ruszkowca gen. Władysławie Belinie Prażmowskim, który tworzył legionową kawalerię i bił się m.in. o tzw. „redutę tarłowską”. W sąsiedztwie pomnika sławnego ulana II Rzeczypospolitej znajduje się w Ruszkowie zabytkowy kościół pod wezwaniem św. Stanisława z roku 1798. Znacznie starszą świątynią jest gotycki kościół we Wszehświętych z 1462 r., którego proboszczem był m.in. najznamienitszy malarz polskiego średniowiecza Stanisław Samostrzelnik. Do listy zabytków warto dopisać zespoły: pałacowy w Jacentowie i dworski w Bogusławicach. Wyjątkowo rzadkie okazy drzew znajdują się na terenie parku podworskiego w Niemiencicach, a osobnego zwiedzenia wymaga przepięknie położona w głębokiej Dolinie Kamionki wieś Czerwona Góra, nad którą dominuje zalesiona, wyniosła Góra Sadowska z szeregiem ciemnych wąwozów, wychodni i progów skalnych. Od zachodu horyzont zamykają pasma Gór Świętokrzyskich, a na obszarze gminy znajdują się fragmenty Jeleniowskiego Parku Krajobrazowego.

SOLEC NAD WISŁĄ

Perłą regionu od wieków pozostaje Solec nad Wisłą. Rozlokowane na wysokiej, wyjątkowo malowniczej skarpie nadwiślańskiej dawne miasto królewskie strzegło jednego z najstarszych i najważniejszych traktów handlowych, prowadzących z Rusi Czerwonej ku centrum państwa piastowskiego. Przypominają o tym ruiny potężnego, wzniesionego przez Kazimierza Wielkiego zamku średniowiecznego (XIII -XIV w.) oraz gotycka w zrubach, także królewskiej fundacji świątynia pod wezwaniem Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny, która po licznych przebudowach w obecnym kształcie nawiązuje do stylu późnorenansowego z bogatym XVII i XVIII w. wystrojem wnętrza. Na terenie soleckiego cmentarza parafialnego znajduje się także najstarszy drewniany kościółek Mazowska pod wezwaniem św. Barbary a w sąsiedztwie budynku liceum natknijemy się na wczesnobarokowy kościół wraz z dawnym budynkiem poklasztornym o.o. reformatów, obecnie w części zaadaptowanym na potrzeby schroniska turystycznego. Czwartą solecką świątynią jest barokowy kościół św. Stanisława w Kolonii Raj. Warte uwagi są ponadto tzw. Dom z podcieniami (XIX w.) na wschodniej pierzei soleckiego rynku oraz zabytkowy dwór modrzewiowy w Woli Pawłowskiej. Atrakcją pozostaje również przeprawa promowa na wschodni brzeg Wisły w Kludziu. Obszar Gminy Solec to również piękna przyroda obszaru krajobrazu chronionego okolic samego Solca oraz rezerwatu roślinności stepowej i ciepłolubnej w Sadkowicach. Ważne z punktu widzenia zachowania unikatowych środowisk roślinności są także użytki ekologiczne „Raj” porośnięte m.in. kruszyną, wierzchem, czeremchą i olszą.

SIENNO

Historycznym patronem gminy jest urodzony tu Zbigniew Oleśnicki, uczestnik Bity pod Grunwaldem, biskup krakowski i kardynał, który dokonał konsekracji istniejącego do dziś kościoła gotyckiego pod wezwaniem Św. Zygmunta w Siennie. Akt ówczesnego ustanowienia parafii sienneńskiej pamięta tablica erekcyjna z piaskowca, wyobrażająca fundatorów i patronów zabytkowej świątyni. Dzieje regionu wpisane są w jeszcze wcześniejszy proces pracowitego wydzierania prastarej puszczy terenów pod uprawę roli. Dwa tysiące lat temu dymyły tu także dymarki służące do wytopu żelaza. Śladem dawnej działalności osadniczej do dziś są nazwy miejscowe Praga, nawiązujące do prażenia, czyli wypalania lasu. Centrum działalności rolniczej od zawsze stanowiło zlokalizowane przy średniowiecznym trakcie handlowym Sienna, gdzie dokonywano wymiany towarów. Miejscowość zyskała znaczenie i prawa miejskie, których niemyimi świadkami są prostokątny Rynek oraz pozostałości założenia obronnego dworu Oleśnickich - Siennieńskich z XV wieku, położonego na cyplu w widłach rzeczki Wolanki i jej dopływu. Z gminą związani są także Jakub z Sienna, arcybiskup gnieźnieński i przyjaciel Jana Długosza oraz Włodzimierz Sedlak, ksiądz - naukowiec, który stworzył elektromagnetyczną teorię życia, a w Zespole Szkół Ogólnokształcących ma swoją izbę pamięci. W Jaworze Soleckim zamknął chlubną kartę służby ojczyźnie jeden z najbardziej znanych dowódców powstania styczniowego Dionizy Czachowski. Na południowych krańcach gminy wciąż kuszą miejscem do wypoczynku i grzybobrania zachowane połacie Puszczy Iłżeckiej. Warte obejrzenia są również założenia dworsko - parkowe w Jaworze Soleckim oraz Krzyżanówce, gdzie funkcjonuje agroturystyka.

RZECZNIÓW

W sercu gminy znajdują się bijące wśród urokliwie naturalnych łąk źródła Krępanki. To wzdłuż jej nurtu rozwijało się wczesnośredniowieczne osadnictwo. Rodowód najstarszej wsi Rzechów sięga 1190 roku. Najmłodsze powstawały na przełomie XIX i XX wieku. Na wydzieranej puszczy ziemi wyrastały kolejne osady i kształtowały rolniczy charakter regionu. Dziś największym skarbem gminy jest nieskazona środowisko, które stwarza idealne warunki do rozwijania ekologicznego rolnictwa i agroturystyki, kuszącej gości regionalnymi potrawami. Pełni walorów krajoznawczych dopełniają kompleksy leśne na południowych i północnych krańcach gminy, które są pozostałością po prastarych puszczech. Różnorodność runa leśnego i bogactwo zwierzyny dają nadzieję na spotkanie z dzikiem, sarną, jeleniem, lisem, czy chronionymi łasicą, borsukiem i kuną, a sezonowo nawet łosiem. W powietrzu można dojrzeć szubujące myszowoly, jarząbki, skowronki borowe, sikorki, sówki i dzięcioły. Czystość powietrza i wód zapewniają bezpośredni kontakt z naturą. Kultura materialna urzeka zabytkowymi świątyniami, których dzieje przypominają lata świetności Rzeczniowa za czasów Skarszewskich, którzy wystarali się o powołanie parafii i wybudowali świątynię oraz Grabowca, który Krzyżanowsy wynieśli do rangi miasta. Obszar obecnej gminy Rzecznioów był świadkiem dramatycznych wydarzeń z dziejów kraju. Maszerowały tędy, dzielnie bijąc się z wrogiem, powstańcze oddziały z czasów insurekcji listopadowej (1830) i styczniowej (1864). Tu rozegrał się ostatni epizod krwawej bitwy pod Iłżą w okresie kampanii wrześniowej 1939 roku. Świadkiem tragicznych wydarzeń z udziałem mieszkańców gminy oraz ich wiary i nadziei na lepsze jutro jest blisko sto kapliczek, krzyży, figur i pomników.